

ปัจจัยเชิงสาเหตุพหุระดับการให้อภัยของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพใน
วิทยาลัยเทคนิค สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ภาคกลาง

UNDER THE OFFICE OF VOCATIONAL EDUCATION COMMISSION
IN CENTRAL REGION

อะเคื้อ กุลประสูติดิлок¹, ไพรัตน์ วงษ์นาม², ดลดาว ปูรณานนท์³ และ สมศักดิ์ ลีลา⁴
Akuu Kulprasutidilok¹, Pairat Wongnam², Doldao Purananon³ and Somsak Lila⁴

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิจัย วัดผลและสถิติการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา¹
อาจารย์ประจำภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา²
อาจารย์ประจำภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย³
อาจารย์ประจำภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาประยุกต์⁴
Kaew084@hotmail.com¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบวัดการให้อภัยสำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพตามทฤษฎีของแมคคัลลัฟ และคณะ (McCullough et al, 1997) ในบริบทสังคมไทย และการสร้างโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุพหุระดับการให้อภัยของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ภาคกลาง การพัฒนาแบบวัดการให้อภัย ใช้เดลฟายเทคนิค และตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ศึกษาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุพหุระดับการให้อภัย 2 ระดับ ได้แก่ ระดับนักเรียนและระดับสาขาวิชา ตัวแปรระดับนักเรียน ประกอบด้วย ความเห็นใจเข้าใจผู้อื่น การนับถือศาสนาของนักเรียน การขอโทษ การครุ่นคิด และบุคลิกภาพด้านความน่าชื่นชม โดยมีตัวแปรตามคือ การให้อภัย ส่วนตัวแปรระดับสาขาวิชา ประกอบด้วย พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของครู บรรยากาศการเรียนการสอน การนับถือศาสนาของครู และลักษณะทางชีวสังคมของครู กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยนักเรียน 870 คน ครู 232 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน วิเคราะห์ข้อมูลในการหาค่าสถิติพื้นฐานและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ด้วยโปรแกรม AMOS 16.0 และวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุพหุระดับการให้อภัย ด้วยโปรแกรม Mplus 5.21

ผลการวิจัยพบว่า (1) การพัฒนาแบบวัดการให้อภัยตามทฤษฎีของแมคคัลลัฟ และคณะในบริบทสังคมไทย พบว่า มีความแตกต่าง โดยโครงสร้างองค์ประกอบการให้อภัย ในบริบทสังคมไทย ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลักคือ 1) องค์ประกอบการลดการแก้แค้นและหลีกเลี่ยง ประกอบด้วยด้านย่อย 2 ด้านคือ ด้านการลดการแก้แค้น และด้านการลดการหลีกเลี่ยง ความเห็นต่าง 2) องค์ประกอบการสร้างเสริมมิตรภาพ โดย มีข้อคำถามรวมทั้งหมด 33 ข้อ ในการวิจัยเพื่อสร้างโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุทุกระดับการให้อภัย ใช้ด้านการลดการหลีกเลี่ยง ความเห็นต่างและด้านการลดการแก้แค้น มีข้อคำถามจำนวน 21 ข้อ (2) ปัจจัยระดับนักเรียน ที่ส่งผลต่อการให้อภัยคือ บุคลิกภาพด้านความน่าชื่นชม ส่งผลทางตรงเชิงบวกการครุ่นคิด และการนับถือศาสนาส่งผลทางตรงเชิงลบ (3) ปัจจัยระดับสาขาวิชา ที่ส่งผลต่อการให้อภัยคือ บรรยากาศการเรียนการสอนส่งผลทางตรงเชิงบวก

คำสำคัญ

การให้อภัย การพัฒนาแบบวัด ปัจจัยเชิงสาเหตุทุกระดับ

ABSTRACT

The purposes of this research were develop the forgiveness scale for lower vocational certificate students according to McCullough et al in Thai social context and to develop the multilevel causal factors of forgiveness model of lower vocational certificate students in technical college under the office of vocational education commission in the central region. The development of forgiveness scale by using Delphi Technique and construct validity was inspected by confirmatory factor Analysis. Specifically, this study aimed at examining 2 levels of the multilevel causal factors model of forgiveness, which included the student and study program levels. Independent variable of student level consisted of empathy, religiosity, apology, rumination and agreeableness. Independent variable of major level was consisted of ethic of teacher ethic behavior, classroom Climate, religiosity and biosocial of teacher. Dependent variable was forgiveness. The sample were 870 students and 232 teachers selected by multi-stage random sampling technique. Statistical analyses were made on descriptive statistics, Pearson's product moment correlation, using SPSS for Windows. The confirmatory factor analysis was carried out using AMOS 16.0, whereas

the multilevel structural equation model analysis was performed using Mplus version 5.21.

The results of this study were as follows (1) The development of forgiveness scale from the notion of forgiveness of McCullough et al in Thai society context has difference that is the structure of forgiveness factor of students in Thai society consists of 2 main factors; 1) factor of decreasing revenge and avoidance consisting of 2 sub-topics, decreasing revenge and decreasing avoidance and estrangement, 2) factor of creating and promoting goodwill and friendship. There were 33 questions in total. The multilevel causal factors model of forgiveness was using decreasing revenge and decreasing avoidance and estrangement there were 21 questions. (2) Regarding the student level, it was revealed that forgiveness of students was directly and positively influenced by Agreeableness. The Rumination and Religiosity were directly and negatively shaped forgiveness of students. (3) Considering at Major level, it was found that forgiveness of students was directly and positively influenced by classroom climate.

Keywords

Forgiveness, A development, Multi-Level causal model of factors

บทนำ

คนส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน มีความรักความเข้าใจกันช่วยเหลือกันในเรื่องต่าง ๆ แต่บางครั้งการสร้างสัมพันธภาพ หรือการรักษาสัมพันธภาพให้ยืนยาวกลับไม่เป็นไปตามความตั้งใจเริ่มแรก เกิดความขัดแย้งกันรุนแรงจนถึงขั้นแตกหัก ดังนั้นเมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นจนทำให้สัมพันธภาพได้ถูกทำลายลงไปการที่บุคคลจะกลับมามีความสัมพันธ์อันดีต่อกันได้อีกครั้งเป็นสิ่งที่น่าพึงปรารถนา โดยการให้อภัย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะรักษาความสัมพันธ์อันดีต่อกันไว้ และเป็นสิ่งที่จะช่วยฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่ถูกทำลายลงไปให้กลับมามีความสัมพันธ์กันใหม่ ในปัจจุบันกลุ่มเด็กนักเรียนอาชีวศึกษา ส่วนใหญ่มักจะมีความขัดแย้งเกิดขึ้น เช่น การทะเลาะวิวาท การแค้นกันกลับ โดยการทำร้ายให้บาดเจ็บ หรือการทำให้เสียชีวิต เป็นต้น ในการลดข้อขัดแย้งต่าง ๆ ในกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษา การให้อภัยน่าจะเป็นทางเลือกที่ดีทางหนึ่ง ซึ่งจากแนวคิดทฤษฎีการให้อภัยระหว่างบุคคลของแมคคัลลัฟและคณะ (McCullough et al, 1997) ได้อธิบาย

ไว้ว่า การให้อภัยระหว่างบุคคลว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงแรงจูงใจที่จะโน้มน้าวผู้อื่นให้แสดงออกต่อบุคคลที่กระทำผิด โดยเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันแทนที่จะตอบสนองในทางที่ทำลายความสัมพันธ์ลง การให้อภัยมีองค์ประกอบของแรงจูงใจ 2 ประการคือ การลดแรงจูงใจที่จะตอบสนองในการทำลายความสัมพันธ์ลงไปได้แก่ การหลีกเลี่ยงและการแก้แค้น ส่วนแรงจูงใจที่จะเพิ่มขึ้นคือ การสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันเป็นการปรองดอง สานต่อความสัมพันธ์ในทางที่ดีการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้อภัยจะพบว่า มีตัวแปรหลายตัวที่ส่งผลต่อการให้อภัย ดังนี้ (1) ความเห็นใจเข้าใจผู้อื่น (McCullough et al, 1997; Lisa K. Hogson and Eleanor H. Wertheim, 2007) (2) การขอโทษ (Roman David & Susanne Y.P. Choi, 2006; McCullough, M.E., Everett L. Worthington, Jr.; Kenneth V. Rachal, 1997) (3) การนับถือศาสนา (Roman David and Susanne Y.P. Choi, 2006; Scott L. Moeschberger, David N. Dixon, Ulrike Niens and Ed Cairns, 2005) (4) การครุ่นคิด (Berry et al, 2001; Yamhure-Thompson & Snyder, 2003) (5) บุคลิกภาพด้านความน่าชื่นชม (McCullough & Hoyt, 2002; Koutsos, P., Wertheim, E.H., & Kornblum, J., 2007)

นอกจากนี้ผู้ที่มีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนคือ ครูผู้สอนซึ่งก็มีบทบาทสำคัญในการสร้างคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน ตลอดจนการทำตนเป็นแบบอย่างเมื่อมีผู้ล่วงละเมิดตน การที่นักเรียนอาชีวศึกษาไทย จะสามารถแก้ไขข้อขัดแย้งระหว่างบุคคล หรือระหว่างกลุ่มนักเรียนต่างสถาบัน ย่อมขึ้นอยู่กับบรรยากาศในโรงเรียนที่ครูร่วมกันสร้างขึ้น (ดุจเดือน พันธมนาวิน, 2551, หน้า 244) แบบวัดการให้อภัยที่ใช้ในประเทศไทยซึ่งแปลมาจากต่างประเทศนั้น ยังไม่มีการศึกษาเพื่อยืนยันว่าแบบวัดมีความเหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยจริงหรือไม่อย่างไร นอกจากนี้การสังเคราะห์งานวิจัยของดุจเดือน พันธมนาวิน (2551) พบว่า ในประเทศไทยมีการศึกษาสาเหตุ กระบวนการและผลที่เกิดจากการให้อภัยไม่มากนัก แต่ในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสหรัฐอเมริกา มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการให้อภัยอยู่หลายร้อยเรื่อง ในปัจจุบันควรมีการสร้างองค์ความรู้ด้านการให้อภัยในสังคมวัฒนธรรมไทย โดยการผลิตงานวิจัยให้มากขึ้นเพื่อใช้เป็นวิธีการหนึ่งที่สำคัญในการส่งเสริมความมั่นคง สงบและสันติสุขในชุมชน ประเทศชาติ และโลก

ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาแบบวัดการให้อภัยนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพตามแนวคิดของแมคคัลลัฟ และคณะ (McCullough et al, 1997) ในบริบทของสังคมไทย ด้วยการใช้เทคนิคเดลฟาย และศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุทุกระดับที่ส่งผลต่อการให้อภัยของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ในวิทยาลัยเทคนิค สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ภาคกลาง ในระดับนักเรียน และระดับสาขาวิชา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแบบวัดการให้อภัยสำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพตามแนวคิดของแมคคัลลัฟและคณะในบริบทสังคมไทย
2. เพื่อพัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุพุทธระดับการให้อภัยของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ในวิทยาลัยเทคนิค สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาภาคกลาง

ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

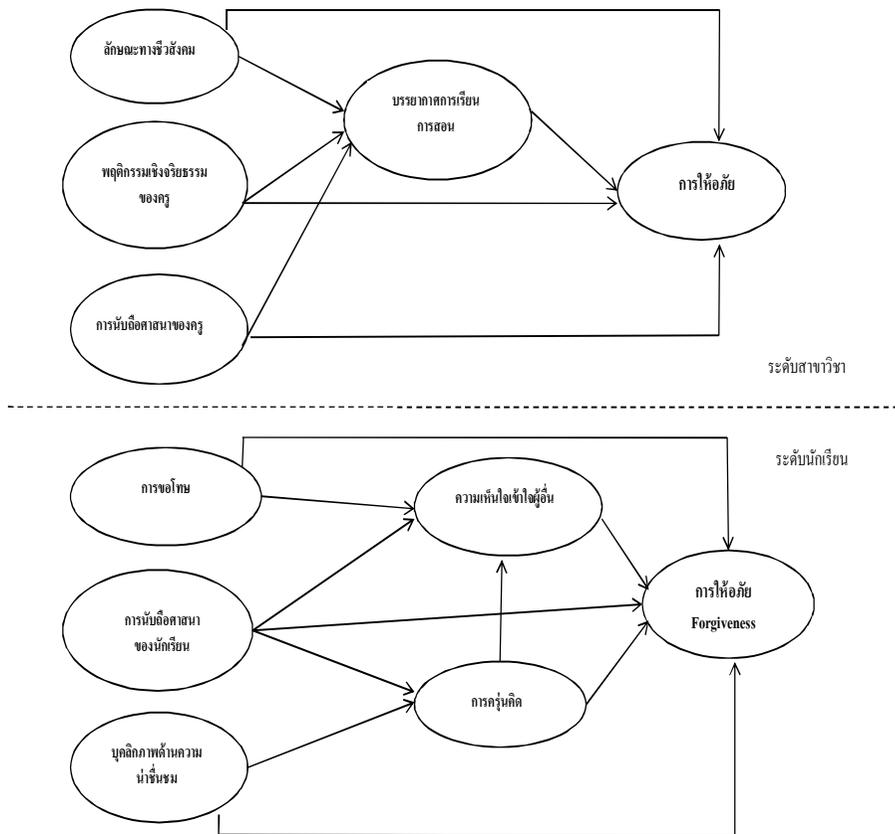
1. ได้แบบวัดการให้อภัยของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพในบริบทสังคมไทยที่สามารถนำมาเป็นเครื่องมือวัดการให้อภัยของนักเรียนได้อย่างเหมาะสม
2. สามารถนำแบบวัดการให้อภัยของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ไปใช้ในการตรวจสอบการให้อภัยของนักเรียน และนำข้อมูลที่ได้จากแบบวัดการให้อภัย เป็นแนวทางในการวางแผนและจัดโครงการเพื่อแก้ไข ปรับปรุง หรือส่งเสริมการให้อภัยให้กับนักเรียน ให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่อไป
3. ทำให้ครู ผู้ปกครอง ผู้บริหารสถานศึกษา หรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้ทราบระดับการให้อภัยของนักเรียน
4. เป็นประโยชน์ต่อนักวิจัย นักวิชาการ ในการนำแนวทางการพัฒนาแบบวัดการให้อภัยไปใช้พัฒนาแบบวัดด้านอื่นๆ ต่อไป
5. สามารถนำผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยระดับนักเรียน ไปเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการให้อภัยของนักเรียน ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนต่อไป
6. ผลการศึกษาวิจัยในระดับสาขาวิชา สามารถนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินการส่งเสริมและพัฒนาให้ครู อาจารย์ผู้สอนมีความตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีส่วนสำคัญในการส่งเสริม และพัฒนาให้นักเรียน นักศึกษา มีการให้อภัย

กรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้แนวคิดทฤษฎีการให้อภัยระหว่างบุคคลของแมคคัลลัฟ และคณะ (Mc McCullough et al, 1997) ซึ่งได้สร้างทฤษฎีเกี่ยวกับธรรมชาติของการให้อภัยระหว่างบุคคลคือ การลดแรงจูงใจและการเพิ่มแรงจูงใจ การลดแรงจูงใจ ประกอบด้วย 1) การลดแรงจูงใจที่หลีกเลี่ยงผู้คุกคาม (Avoidance) 2) การลดแรงจูงใจที่มุ่งหาการ แก้แค้น (Revenge) การเพิ่มแรงจูงใจ คือ การเพิ่มแรงจูงใจประสานไมตรี (Benevolence) ดังนั้น

การลดลงของแรงจูงใจหลีกเลี่ยง แก่แค้นและการเพิ่มแรงจูงใจประสานไมตรี ถูกพิจารณา
เท่ากับการให้อภัย (forgiveness) เมื่อมีการให้อภัยเกิดขึ้นแล้วบุคคลควรมีแรงจูงใจที่จะ
ตอบสนองในด้านแก้แค้น และหลีกเลี่ยงหึงงา มีการเพิ่มแรงจูงใจประสานไมตรีสูง ซึ่งมีบริบทที่
ใกล้เคียงกับกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาที่มักมีปัญหาในการแก้แค้นกันไปมาระหว่าง
สถาบันการศึกษา การค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้อภัยพบว่า มีตัวแปรหลายตัวที่
ส่งผลต่อการให้อภัย ดังนี้ 1) ความเห็นใจเข้าใจผู้อื่น (Empathy) เอนไรท์ และคณะ (Enright
et al., 1998) กล่าวว่า ความเห็นใจเข้าใจผู้อื่นเป็นองค์ประกอบในกระบวนการให้อภัย
ความเห็นใจเข้าใจผู้อื่นถูกพิจารณาว่าเป็นหนึ่งในตัวแปรที่ใกล้ที่สุดต่อความสามารถในการให้
อภัยผู้อื่น (McCullough et al., 1998) เช่นเดียวกับ แมคคัลลัฟ (McCullough, 2006) ที่ลง
ความเห็นว่า ความเห็นใจเข้าใจผู้อื่นเป็นตัวกำหนดความสามารถในการให้อภัย 2) การขอโทษ
(Apology) โดยทั่วไปผู้คนมีการให้อภัยได้ง่ายขึ้นเมื่อผู้ที่กระทำผิดได้มีการขอโทษต่อเหตุการณ์
ที่เกิดขึ้น การขอโทษเป็นตัวแปรที่แข็งแกร่งเป็นอันดับสองระหว่างผู้ที่ให้อภัยกับผู้กระทำ
ความผิด (McCullough, M.E., Everett L. Worthington, Jr. ; Kenneth V. Rachal, 1997) 3) การนับถือศาสนา (Religiosity) โดยการนับถือศาสนาของแต่ละบุคคลและแนวโน้มในการให้
อภัยมีความแปรปรวนแปรร่วม โดยเฉพาะความแข็งแกร่งของความเคร่งครัดในศาสนา และแนวโน้ม
ในการให้อภัยผู้อื่นมีความสัมพันธ์ทางบวก (Lisa M. Edwards et al, 2002; Scott L.
Moeschberger, David N. Dixon, Ulrike Niens and Ed Cairns, 2005) 4) การครุ่นคิด
(Rumination) เป็นการเชื่อมโยงทางลบกับการให้อภัย (McCullough, Bellah, Kilpatrick
& Johnson, 2001) นอกจากนี้ในงานวิจัยพบว่า ผู้ที่ให้อภัยกับผู้อื่นเสมอจะมีการครุ่นคิดต่อ
เหตุการณ์ทางลบน้อย (Berry et al, 2001; Yamhure-Thompson & Snyder, 2003) และจาก
การศึกษาของแมคคัลลัฟ และคณะ (McCullough et al., 1998) พบว่า การสอนให้แต่ละบุคคล
มีการครุ่นคิดต่อเหตุการณ์ทางลบน้อยส่งผลให้บุคคลมีการให้อภัยมากยิ่งขึ้น 5) ความน่าชื่นชม
(Agreeableness) เป็นตัวแปรด้านบุคลิกภาพที่ส่งผลทางบวกต่อการให้อภัย ผู้ที่มีความ
น่าชื่นชมมากอาจมีการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นมากด้วยส่งผลให้มีการให้อภัยมาก
จากการศึกษาความน่าชื่นชม ในการทำนายแนวโน้มการให้อภัย เหมือนกับการศึกษาอื่นที่มีการใช้
แบบวัดบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ (Big Five หรือ NEO Inventories) พบว่า แนวโน้มการให้อภัยมี
ความสัมพันธ์กับความน่าชื่นชม โดยมีค่าความสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .52 (McCullough & Hoyt, 2002)
เหล่านี้เป็นปัจจัยระดับนักเรียน ส่วนปัจจัยระดับสาขาวิชา ผู้ที่มีบทบาทในการจัดการเรียนการสอน
ซึ่งพบว่า มีครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนใน
การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมพบว่า การให้อภัยเป็นส่วนหนึ่งของคุณธรรม
จริยธรรมที่แทรกอยู่ในความเมตตากรุณา (สงวน ลิโทขลิต, 2528, กระทรวงศึกษาธิการ, 2523) และ

การเสียสละ (อนุศักดิ์ จินดา, 2548) ครูจึงเป็นบุคคลที่สำคัญที่อาจเรียกว่าเป็นแม่คนที่สองของเยาวชน จึงมีอิทธิพลต่อการถ่ายทอดปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนด้วย ดังนั้น ปัจจัยระดับสาขาวิชาที่จะส่งผลต่อการให้อภัยประกอบด้วย 1) พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของครู 2) บรรยากาศการเรียนการสอน 3) การนับถือศาสนาของครู 4) ลักษณะทางชีวสังคมของครูจากกรอบทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการให้อภัยและคุณธรรมจริยธรรมข้างต้นได้นำมาสังเคราะห์เป็นกรอบโมเดลสมมติฐานปัจจัยเชิงสาเหตุทุกระดับการให้อภัยโดยมีรายละเอียดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบโมเดลสมมติฐานปัจจัยเชิงสาเหตุทุกระดับการให้อภัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ภาคปกติ ในประเภทวิชาอุตสาหกรรมคือ สาขาวิชาเครื่องกล สาขาวิชาเครื่องมือกลและซ่อมบำรุง สาขาวิชาโลหะการ สาขาวิชาไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ สาขาวิชาการก่อสร้าง สาขาการพิมพ์แวนตาและเลนส์ สาขาวิชาการต่อเรือผลิตภัณฑ์ยาง ของวิทยาลัยเทคนิค สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และภาคกลาง

2. ครูผู้สอน หมายถึง บุคลากรผู้ที่มีหน้าที่ปฏิบัติการสอนในที่นี้คือ ผู้ที่ปฏิบัติการสอนนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ภาคปกติในประเภทวิชาอุตสาหกรรมคือ สาขาวิชาเครื่องกล สาขาวิชาเครื่องมือกลและซ่อมบำรุง สาขาวิชาโลหะการ สาขาวิชาไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ สาขาวิชาการก่อสร้าง สาขาการพิมพ์แวนตาและเลนส์ สาขาวิชาการต่อเรือผลิตภัณฑ์ยางของวิทยาลัยเทคนิค สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และภาคกลาง

3. การให้อภัย (Forgiveness) หมายถึง การแสดงออกของบุคคลทั้งกาย วาจา และใจที่ไม่ถือโทษโกรธเคืองผู้อื่นที่เข้ามาคุกคามร่างกายและจิตใจ โดยลดแรงจูงใจที่ทำให้เกิดความเห็นห่างและแตกแยก หลีกเลี่ยง แรงจูงใจที่มุ่งแก้แค้นและมุ่งสร้างเสริมไม่ตรีจิตมิตรภาพ

4. ตัวแปรระดับนักเรียน หมายถึง คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มนักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ ซึ่งในงานวิจัยนี้จะศึกษาในชั้นปีที่ 2 ประกอบด้วย

4.1 ความเห็นใจเข้าใจผู้อื่น (Empathy) หมายถึง การรับรู้ทางสังคมที่จะทำให้เกิดความสามารถเข้าใจและตอบสนองกับความรู้สึกรู้สึกของผู้อื่น ทำให้การสื่อสารทางด้านอารมณ์ของบุคคลเป็นไปด้วยดี และส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมที่น่าชื่นชม ประกอบด้วยความเห็นอกเห็นใจเอาใจใส่ต่อผู้อื่น (Empathic Concern) และแนวโน้มที่จะรับความคิดเห็นทางด้านจิตวิทยาของผู้อื่น (Perspective Taking)

4.1.1 ความเห็นอกเห็นใจเอาใจใส่ต่อผู้อื่น (Empathic Concern) หมายถึง การแสดงออกของความรู้สึกรู้สึกเห็นอกเห็นใจและความห่วงใยที่แสดงออกในรูปแบบต่างๆ ต่อผู้ที่มีความทุกข์

4.1.2 แนวโน้มที่จะรับความคิดเห็นทางด้านจิตวิทยาของผู้อื่น (The Perspective Taking) หมายถึง แนวทางที่จะเป็นไปได้ที่จะแสดงถึงการเห็นใจเข้าใจผู้อื่นทางด้านความคิด ความรู้สึก การยอมรับความคิดเห็นทางด้านจิตวิทยาของผู้อื่นอย่างเป็นธรรมชาติ ไม่ได้ฝืนใจ

4.2 การขอโทษ (Apology) หมายถึง การแสดงออกด้วยการยอมรับในการกระทำที่ผิดพลาดลงไป การสำนึกผิดในการกระทำที่เป็นผลเสียหายหรือเป็นโทษต่อผู้อื่น การแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำที่เป็นผลเสียหายหรือเป็นโทษต่อผู้อื่น การแสดงความเสียใจอย่างแท้จริงต่อเหตุการณ์ทางลบ และการแสดงออกถึงความปรารถนาที่จะการฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่ดีต่อไป

4.3 การนับถือศาสนาของนักเรียน (Religiosity) หมายถึง การแสดงออกถึงความเชื่อความศรัทธาและการปฏิบัติทางศาสนาไปพร้อมกัน ประกอบด้วย การปฏิบัติทางศาสนาและความเชื่อทางศาสนา

4.3.1 การปฏิบัติทางศาสนา หมายถึง การกระทำของบุคคลในชีวิตประจำวันโดยยึดหลักคำสอนของศาสนาเป็นหลักยึดในการประพฤติปฏิบัติตนงดเว้นการทำชั่ว ทำแต่ความดี รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา

4.3.2 ความเชื่อทางศาสนา หมายถึง การแสดงออกถึงความคิด ความรู้สึก การรับรู้และการยอมรับของบุคคลที่เกี่ยวกับศาสนาเชื่อเรื่องทำแต่ความดีงดเว้นการทำชั่ว บาปบุญคุณโทษ

4.4 บุคลิกภาพด้านความน่าชื่นชม (Agreeableness) หมายถึง การแสดงลักษณะที่ไว้วางใจผู้อื่น ความตรงไปตรงมา ความเอื้อเฟื้อ ความอ่อนน้อมถ่อมตัว การมีจิตใจอ่อนโยน และการว่านอนสอนง่าย

4.5 การครุ่นคิด (Rumination) หมายถึง ความคิดซ้ำ ๆ ที่มีต่อสิ่งที่เป็นลบ อารมณ์ทางลบ ภาพความนึกคิดที่เกี่ยวข้องกับการถูกทำร้ายหรือเหตุการณ์เฉพาะเกิดขึ้นด้วยความไม่ได้ตั้งใจ รบกวนการทำการกิจกรรมที่ดำเนินไป ยากที่จะควบคุมไม่ให้คิด

5. ตัวแปรระดับสาขาวิชา หมายถึง ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับครูผู้สอนในสาขาวิชา และส่งผลต่อการให้อภัย ประกอบด้วย

5.1 พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของครู หมายถึง การแสดงออกถึงการอบรมสั่งสอนที่เหมาะสมเพื่อการพัฒนาจริยธรรมนักเรียนและการเป็นแบบอย่างที่ดีตามจริยธรรมของครู หากครูมีพฤติกรรมทางจริยธรรมแล้วย่อมเป็นต้นแบบที่ดีที่จะให้นักเรียนมีพฤติกรรมทางจริยธรรมที่ดีด้วยเช่นเดียวกัน ประกอบด้วย

5.1.1 พฤติกรรมในการอบรมสั่งสอน หมายถึง การอบรมสั่งสอนที่เหมาะสมให้แก่นักเรียน ซึ่งได้แก่ การอบรมสั่งสอนแบบรักสนับสนุน แบบใช้เหตุผลมากกว่าแบบใช้อารมณ์ และการลงโทษอย่างมีเหตุผล

5.1.2 พฤติกรรมการเป็นแบบอย่างที่ดีตามจริยธรรมของครู หมายถึง การแสดงออกของครูที่เหมาะสมตามข้อกำหนดจริยธรรมของครู เช่น มีความ

เมตตากรุณา มีความยุติธรรม มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัยมีความขยัน มีความอดทน มีความประหยัด

5.2 บรรยากาศการเรียนการสอน หมายถึง สภาพแวดล้อมของห้องเรียน ที่มีผลต่อการเรียนการสอนและเจตคติของนักเรียน และพฤติกรรมของผู้สอน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน กับผู้สอนและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนซึ่งเป็นบริบทที่ครอบคลุมทุกด้านทั้งที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุเพื่อเอื้อต่อการพัฒนาการให้อภัยของนักเรียน ประกอบด้วย บรรยากาศทางกายภาพและทางจิตใจ

5.3 การนับถือศาสนาของครู (Religiosity) หมายถึง การแสดงออกถึงความเชื่อความศรัทธาและการปฏิบัติทางศาสนาไปพร้อมกัน ประกอบด้วย การปฏิบัติทางศาสนาและความเชื่อทางศาสนา

5.3.1 การปฏิบัติทางศาสนา หมายถึง การกระทำของบุคคลในชีวิตประจำวันโดยยึดหลักคำสอนของศาสนาเป็นหลักยึดในการประพฤติปฏิบัติตน ดเว้นการทำชั่ว ทำแต่ความดี รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา

5.3.2 ความเชื่อทางศาสนา หมายถึง การแสดงออกถึงความคิด ความรู้สึก การรับรู้และการยอมรับของบุคคลที่เกี่ยวกับศาสนา เชื่อเรื่องทำแต่ความดี ดเว้นการทำชั่ว บาปบุญคุณโทษ

5.4 ลักษณะทางชีวสังคมของครู หมายถึง คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ที่ทำการสอนที่มีความเกี่ยวข้องในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อการให้อภัยของนักเรียน ในงานวิจัยนี้ได้แก่ อายุของครูผู้สอนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 ในประเภทวิชาอุตสาหกรรม

5.4.1 อายุของครูผู้สอน หมายถึง อายุของผู้ที่ปฏิบัติการสอนนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ภาคปกติ ในประเภทวิชาอุตสาหกรรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบวัดที่ใช้วัดตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย โดยมีการพัฒนาแบบวัดการให้อภัย และรายละเอียดของแบบวัดตัวแปรระดับนักเรียนและระดับสาขาวิชา

1. การพัฒนาแบบวัดการให้อภัย เป็นแบบวัดการให้อภัย ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามแนวคิดของของแมคคัลล์ฟและคณะในบริบทของสังคมไทย มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์องค์ประกอบของการให้อภัยที่เหมาะสมในสังคมไทย โดยประยุกต์ใช้เทคนิคเดลฟาย (Delphi Technique)

ขั้นที่ 2 เขียนข้อคำถาม ตามนิยามและโครงสร้างที่ได้จากตอนที่ 1 และนำกลับไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิในขั้นที่ 1 พิจารณาเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา วิเคราะห์ข้อมูลในรูปของมัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquatile Range: IR)

ขั้นที่ 3 คัดเลือกและปรับปรุงแบบวัดตามข้อเสนอแนะ และจัดทำเป็นแบบวัด นำไปทดลองใช้ (Try out) จากนั้นวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination)

ขั้นที่ 4 การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อหาความตรงเชิงโครงสร้างขององค์ประกอบย่อยของแต่ละองค์ประกอบของการให้อภัย

ขั้นที่ 5 การตรวจสอบความเที่ยงของแบบวัดการให้อภัย ความเที่ยงโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient)

2. แบบวัดตัวแปรระดับนักเรียน ประกอบด้วย แบบสอบถามลักษณะทางชีวสังคม แบบวัดความเห็นใจเข้าใจผู้อื่น แบบวัดการนับถือศาสนา แบบวัดการขอโทษ แบบวัดบุคลิกภาพด้านความน่าชื่นชม และแบบวัดการครุ่นคิด

3. แบบวัดตัวแปรระดับสาขาวิชา ประกอบด้วย แบบสอบถามลักษณะทางชีวสังคมของครู แบบวัดพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของครู แบบวัดการนับถือศาสนาของครู และแบบวัดบรรยากาศการเรียนการสอน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยเป็นครูผู้สอน นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 ประเภทวิชาอุตสาหกรรม ในปีการศึกษาที่ 2553 ของวิทยาลัยเทคนิคในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา ในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และภาคกลาง การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ได้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 870 คน ครูผู้สอนจำนวน 232 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ทำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา ถึงผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิค เพื่อแจ้งขอความอนุเคราะห์ในการรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย ผู้วิจัยประสานเก็บข้อมูลด้วยตัวเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลในการหาค่าสถิติพื้นฐานและค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ด้วยโปรแกรม AMOS 16.0 และ

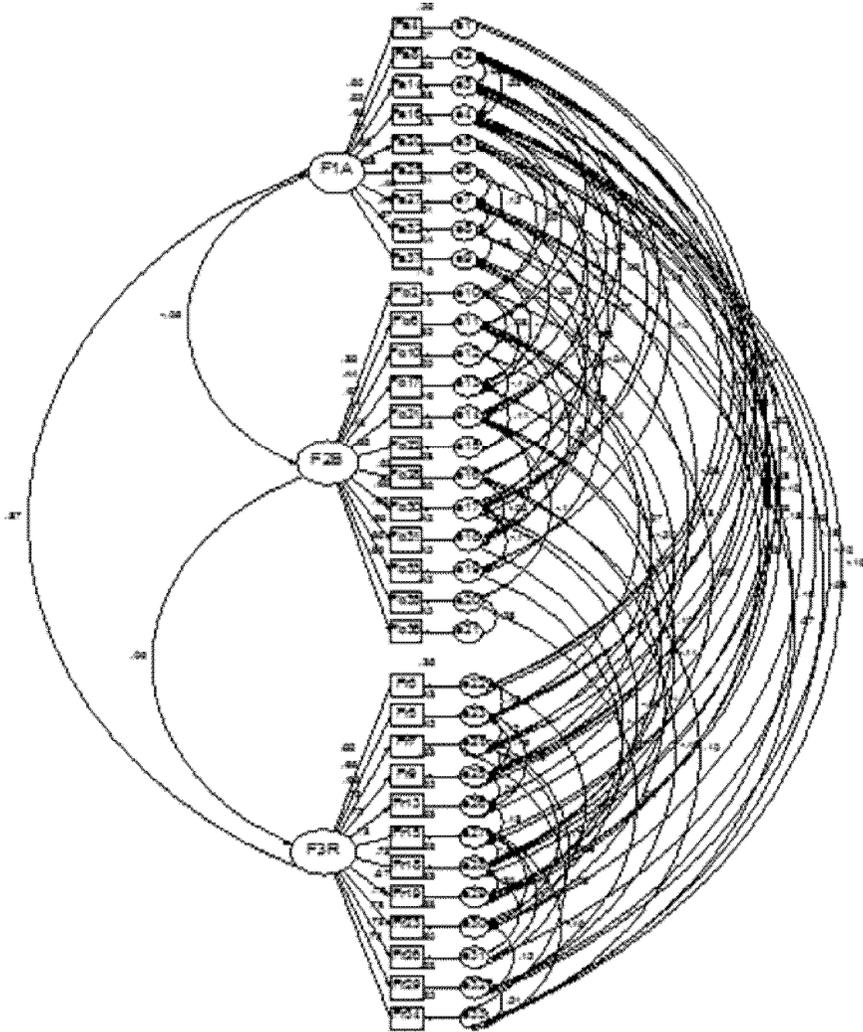
วิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุพุทธระดับการให้อภัย ด้วยโปรแกรม Mplus 5.21

สรุปผลการวิจัย

1. การพัฒนาแบบวัดการให้อภัยสำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ตามแนวคิดทฤษฎีของแมคคัลล์ฟและคณะในบริบทสังคมไทย

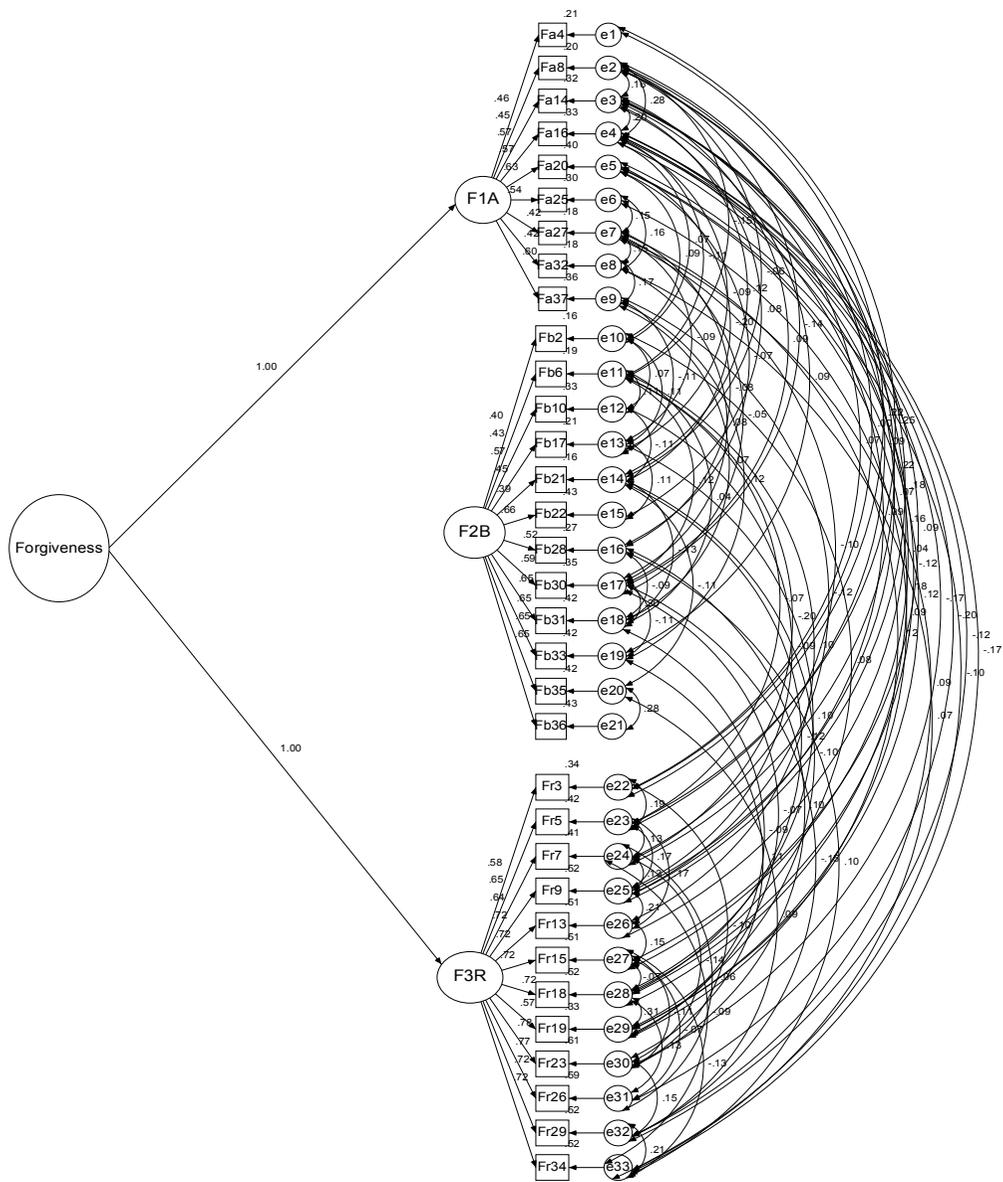
การทำเดลฟายเทคนิค จากแนวคิดการให้อภัยในบริบทสังคมไทย พบว่าองค์ประกอบ การให้อภัย มี 3 องค์ประกอบคือ (1) การลดการหลีกเลี่ยง ความเห็นห่าง (2) การสร้างเสริม มิตรจิต มิตรภาพ (3) การลดการแก้แค้น ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง องค์ประกอบด้านการสร้างเสริมมิตรจิต มิตรภาพ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบ การลดการหลีกเลี่ยง ความเห็นห่างและการลดการแก้แค้น โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ เท่ากับ -0.052 และ $.050$ ตามลำดับ ส่วนองค์ประกอบการลดการหลีกเลี่ยง ความเห็นห่าง และองค์ประกอบการลดการแก้แค้น พบว่ามีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ $.868^{**}$ ($p < .001$) ระดับความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง แสดงว่าการสร้างเสริมมิตรจิต มิตรภาพ เป็นอิสระกับองค์ประกอบรวมของการให้อภัย จึงทำให้กล่าวได้ว่า โครงสร้างองค์ประกอบ การให้อภัยในบริบทสังคมไทย ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบการลด การแก้แค้นและหลีกเลี่ยง และองค์ประกอบการสร้างเสริมมิตรจิต มิตรภาพ โดยองค์ประกอบการลดการแก้แค้นและหลีกเลี่ยง ประกอบด้วย ด้านย่อย 2 ด้าน คือ ด้านการลดการแก้แค้น มีข้อคำถาม จำนวน 12 ข้อ และด้านการลดการหลีกเลี่ยง ความเห็นห่างมีข้อคำถาม จำนวน 9 ข้อ ส่วนองค์ประกอบการสร้างเสริมมิตรจิต มิตรภาพ มีข้อคำถาม จำนวน 12 ข้อ รายละเอียด ดังภาพที่ 2 และ 3

$\chi^2 = 575.280$, $df = 392$, $\chi^2/df = 1.468$, $GFI = .962$, $AGFI = .946$, $CFI = .984$ $RMSEA = .023$

ภาพที่ 2 โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับหนึ่งของโมเดลการวัดการให้อภัย

$\chi^2 = 738.812$, $df = 395$, $\chi^2/df = 1.870$, $GFI = .962$, $AGFI = .927$, $CFI = .970$ $RMSEA = .032$

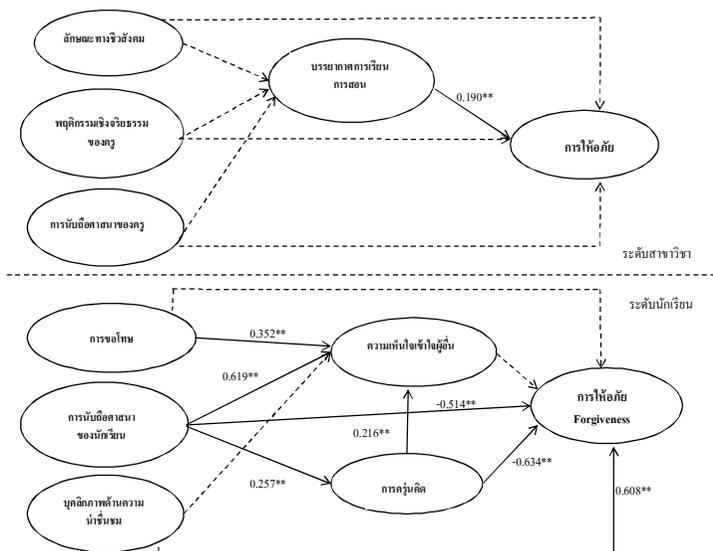

ภาพที่ 3 โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันอันดับสองของโมเดลการวัดการให้อภัย

ส่วนในการสร้างโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุพุทธระดับการให้อภัยใช้ด้านการลดการหลีกเลี่ยง ความเห็นห่าง และการลดการแก้แค้น จำนวน 21 ข้อ เนื่องจากเป็นด้านที่มีผู้นิยมใช้กันมาก และมีบริบทที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนที่ศึกษาโดย ดุจเดือน พันธุนาวิน (2551) กล่าวว่า มาตรการให้อภัยที่สำคัญและนิยมใช้กันอยู่มากมี 2 ด้าน คือ ด้านการหลีกเลี่ยง และการแก้แค้น

2. การพัฒนาโมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุพุทธระดับการให้อภัยของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ

ผลการวิเคราะห์โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุพุทธระดับที่มีอิทธิพลต่อการให้อภัยของนักเรียนอาชีวศึกษา พบว่าโมเดลสมการโครงสร้างพุทธระดับการให้อภัยของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ มีความตรงเชิงโครงสร้างหรือมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับค่อนข้างมาก และสามารถแสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุได้ทั้งระดับนักเรียนและระดับสาขาวิชาโดยพิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความตรงของโมเดล ได้แก่ ค่า Chi-square=23.052, df=20, $\chi^2/df=1.1526$, P-value=0.2862, CFI =0.999, TLI=0.997, RMSEA=0.013, SRMR_W=0.007, SRMR_B=0.023 ค่า χ^2/df มีค่าน้อยกว่า 2 ค่าดัชนี CFI และ TLI ที่มีค่าเข้าใกล้ 1 ค่าดัชนี RMSEA มีค่าต่ำกว่า 0.05

ภาพที่ 4 โมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุพุทธระดับการให้อภัยของนักเรียน

Chi-square=23.052, df=20, P-value=0.2862, CFI=0.999, TLI=0.997, SMSEA= 0.013, SRMR_W=0.007, SRMR_B=0.023

จากผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรระดับนักเรียนที่ส่งผลต่อการให้อภัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ บุคลิกภาพด้านความน่าชื่นชม การครุ่นคิดและการนับถือศาสนา โดยขนาดอิทธิพลมีค่าเท่ากับ 0.608, - 0.635 และ - 0.514 ตามลำดับ ส่วนตัวแปรระดับสาขาวิชาที่ส่งผลต่อการให้อภัยของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ บรรยากาศการเรียนการสอน โดยขนาดอิทธิพลมีค่าเท่ากับ 0.190 ดังนั้นผลการวิเคราะห์ครั้งนี้จึงยอมรับสมมติฐานหลักที่ว่าปัจจัยเชิงสาเหตุทุกระดับการให้อภัยของนักเรียนตามทฤษฎีมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือรูปแบบมีความตรงโดยมีค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลจำแนกตามตัวแปรทำนายในแต่ละระดับดังนี้

1. ตัวแปรทำนายระดับนักเรียน

เมื่อพิจารณาขนาดอิทธิพลทางตรงของตัวแปรทำนายที่ส่งผลต่อการให้อภัยของนักเรียน พบว่า ตัวแปรทำนายบุคลิกภาพด้านความน่าชื่นชมมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการให้อภัยของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลของบุคลิกภาพด้านความน่าชื่นชมเท่ากับ 0.608 ($p < .01$) หมายความว่า ผู้ที่มีบุคลิกภาพด้านความน่าชื่นชมมากจะมีการให้อภัยมากกว่าผู้ที่มีบุคลิกภาพด้านความน่าชื่นชมน้อย

ส่วนตัวแปรการครุ่นคิดและการนับถือศาสนามีอิทธิพลทางตรงเชิงลบต่อการให้อภัยของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลของการครุ่นคิดเท่ากับ - 0.635 ($p < .01$) และค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลของการนับถือศาสนาเท่ากับ -0.514 ($p < .01$) หมายความว่า ผู้ที่มีการครุ่นคิดน้อยจะมีการให้อภัยมากกว่าผู้ที่มีความครุ่นคิดมาก ส่วนผู้ที่มีการนับถือศาสนามากจะมีการให้อภัยน้อยกว่าผู้ที่มีการนับถือศาสนา น้อย สำหรับอิทธิพลทางอ้อม พบว่า การนับถือศาสนาส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อการให้อภัยของนักเรียนเป็นอิทธิพลทางอ้อมที่ส่งผ่านตัวแปรการครุ่นคิด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยค่าสัมประสิทธิ์ขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.257 ($p < .01$) หมายความว่า นักเรียนที่มีการนับถือศาสนาที่สูง จะส่งผลต่อการครุ่นคิดที่สูง และการครุ่นคิดที่สูงจะส่งผลต่อการให้อภัยของนักเรียนที่ต่ำด้วย

2. ตัวแปรทำนายระดับห้องเรียน

เมื่อพิจารณาขนาดอิทธิพลทางตรงของตัวแปรทำนายที่ส่งผลต่อการให้อภัยของนักเรียน ตัวแปรทำนาย บรรยากาศการเรียนการสอน (CLiT) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการให้อภัยของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยค่าสัมประสิทธิ์ขนาด

อิทธิพลของตัวแปรบรรยากาศการเรียนการสอน เท่ากับ 0.190 ($p < .01$) หมายความว่า ครูที่มีการจัดบรรยากาศการเรียนการสอนทั้งกายภาพและจิตใจมากจะส่งผลให้นักเรียนมีการให้อภัยสูง สำหรับอิทธิพลทางอ้อมพบว่า ไม่มีตัวแปรใดส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อการให้อภัยของนักเรียนผ่านบรรยากาศ การเรียนการสอน รายละเอียดดังตาราง ที่ 1

ตารางที่ 1 ขนาดอิทธิพลปัจจัยเชิงสาเหตุทุกระดับการให้อภัยของนักเรียน

ตัวแปรทำนาย	อิทธิพลต่อการให้อภัย			อิทธิพลต่อการเห็นใจ เข้าใจผู้อื่น			อิทธิพลต่อการครุ่นคิด		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
Student level (Within Group)									
การเห็นใจเข้าใจผู้อื่น									
การนับถือศาสนา	-.514	-.163	-.677	.619		.619	.257		.257
การขอโทษ				.352		.352			
ความน่าชื่นชม	.608		.608						
การครุ่นคิด	-.635		-.635	.216		.216			
ตัวแปรทำนาย	อิทธิพลต่อการให้อภัย					อิทธิพลต่อบรรยากาศ การเรียนการสอน			
	DE	IE	TE	DE	IE	TE			
Major level (Between Group)									
พฤติกรรมเชิงจริยธรรมของครู									
บรรยากาศการเรียนการสอน	.190		.190						
การนับถือศาสนาของครู									
ลักษณะทางชีวสังคมของครู (อายุ)									

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยผู้วิจัยมีประเด็นสำคัญที่จะอภิปรายผลดังนี้

1. การพัฒนาแบบวัดการให้อภัยจากแนวคิดการให้อภัยในบริบทสังคมไทยด้วยการทำเดลฟายเทคนิค จากแนวคิดการให้อภัยในบริบทสังคมไทย พบว่า องค์ประกอบ การให้อภัย มี 3 องค์ประกอบ คือ 1) การลดการหลีกเลี่ยง ความเห็นต่าง 2) การสร้างเสริมมิตรจิต มิตรภาพ 3) การลดการแก้แค้น ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง องค์ประกอบด้านการสร้างเสริมมิตรจิต มิตรภาพ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กับ องค์ประกอบการลดการหลีกเลี่ยง ความเห็นต่างและการลดการแก้แค้น โดยมีค่า

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ $-.052$ และ $.050$ ตามลำดับ ส่วนองค์ประกอบการลดการหลีกเลี่ยง ความเห็นห่าง และองค์ประกอบการลดการแก้แค้น พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ $.868^{**}$ ($p < .01$) ระดับความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง แสดงว่าการสร้างเสริมโมตรีจิต มิตรภาพ เป็นอิสระกับองค์ประกอบร่วมของการให้อภัยจึงทำให้กล่าวได้ว่า โครงสร้างองค์ประกอบการให้อภัยในบริบทสังคมไทย ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบการลดการแก้แค้น และหลีกเลี่ยง และองค์ประกอบการสร้างเสริมโมตรีจิต มิตรภาพ โดยองค์ประกอบการลดการแก้แค้นและหลีกเลี่ยง ประกอบด้วย ด้านย่อย 2 ด้าน คือ ด้านการลดการแก้แค้น มีข้อคำถาม จำนวน 12 ข้อ และด้านการลดการหลีกเลี่ยง ความเห็นห่างมีข้อคำถาม จำนวน 9 ข้อ ส่วนองค์ประกอบการสร้างเสริมโมตรีจิต มิตรภาพ มีข้อคำถาม จำนวน 12 ข้อ จากข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นว่าองค์ประกอบการให้อภัยของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพประเภทวิชาอุตสาหกรรมในบริบทสังคมไทยมีสององค์ประกอบคือ องค์ประกอบการลดการแก้แค้น และหลีกเลี่ยง และองค์ประกอบการสร้างเสริมโมตรีจิต มิตรภาพ ซึ่งเป็นอิสระกัน ดังนั้นถ้าจะนำแบบวัดไปใช้ควรเลือกองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งไปใช้สอดคล้องกับจุดเดือน พันธุมนาวิณ (2551) กล่าวว่า มาตราวัดการให้อภัยที่สำคัญ และนิยมใช้กันอยู่มากมี 2 ด้าน คือ ด้านการหลีกเลี่ยง และด้านการแก้แค้น และในการศึกษาของ McCullough et al (2006) ได้ทำการวิเคราะห์ 18 ข้อคำถามด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) กับ oblique rotation พบว่า มี 2 องค์ประกอบคือ แรงจูงใจหลีกเลี่ยงและการสร้างเสริมโมตรีจิต (Avoidance versus Benevolence motivation) อธิบายความแปรปรวนของข้อคำถามทั้งหมดได้ 53.1 % และองค์ประกอบแรงจูงใจแก้แค้น (Revenge Motivation) อธิบายความแปรปรวนของข้อคำถามทั้งหมดได้ 12.1 % ซึ่งจะแตกต่างกับบริบทสังคมไทยที่มี 2 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบการลดการแก้แค้นและหลีกเลี่ยง และองค์ประกอบการสร้างเสริมโมตรีจิต มิตรภาพ

2. ปัจจัยเชิงสาเหตุทุกระดับที่ส่งผลต่อการให้อภัย

2.1 ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรระดับนักเรียนที่ส่งผลทางตรงต่อการให้อภัยคือ บุคลิกภาพด้านความน่าชื่นชม ส่งผลต่อการให้อภัยอย่างมีนัยสำคัญและมีผลเชิงบวก การครุ่นคิด และการนับถือศาสนาส่งผลต่อการให้อภัยอย่างมีนัยสำคัญและมีผลเชิงลบ ส่วนตัวแปรระดับนักเรียนที่ส่งผลทางอ้อมต่อการให้อภัยคือ การนับถือศาสนาส่งผลทางอ้อมผ่านการครุ่นคิดอย่างมีนัยสำคัญและมีผลเชิงบวก โดยมีรายละเอียดดังนี้

บุคลิกภาพด้านความน่าชื่นชมส่งผลต่อการให้อภัยอย่างมีนัยสำคัญและมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวก สอดคล้องกับ Koutsos, P., Wertheim, E.H., and Komblum, J. (2007) ที่พบว่า ความน่าชื่นชม อาการทางประสาทและจิตวิญญาณ ทั้งสามตัวทำนายแนวโน้มการให้

อภัย เป็นลำดับ ซึ่งทั้งนี้ตัวแปรบุคลิกภาพความน่าชื่นชมเป็นตัวเดียวที่ทำนายการให้อภัย ในสถานการณ์ และมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด เป็นตัวกลางที่สมบูรณ์ของแนวโน้มการให้อภัย โดยความน่าชื่นชมส่งผลต่อการให้อภัย ขนาดอิทธิพลเท่ากับ .52 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 และยิ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Stephanie Chaiaramello (2008) พบว่า การแสวงหาการให้อภัยโดยไม่มีเงื่อนไขมีความเชื่อมโยงที่สำคัญกับบุคลิกภาพด้าน ความน่าชื่นชม ดังนั้นควรมีการพัฒนาและสร้างเสริมบุคลิกภาพด้านความน่าชื่นชม ซึ่ง ประกอบด้วย การไว้วางใจผู้อื่น (Trust) ความตรงไปตรงมา (Straightforwardness) ความ เอื้อเฟื้อ (Altruism) การว่านอนสอนง่าย (Compliance) ความอ่อนน้อมถ่อมตน (Modesty) และการมีจิตใจที่อ่อนโยน (Tender-Mindedness) แก่นักเรียนอาชีวศึกษาให้ มากยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มจิตการให้อภัย

การครุ่นคิดส่งผลต่อการให้อภัยอย่างมีนัยสำคัญและมีอิทธิพลทางตรงเชิงลบซึ่ง McCullough, Bellah, Kilpatrick, & Johnson (2001) ได้ศึกษาพบว่า การครุ่นคิดมีความสัมพันธ์ทางลบกับการให้อภัย งานวิจัยเสนอแนะว่าคนผู้ที่ให้อภัยกับผู้อื่นมากจะมีการ ครุ่นคิดน้อย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Berry et al (2001) และ Yamhure-Thompson & Snyder (2003) นอกจากนี้ McCullough et al (1998) ได้รายงานถึง เรื่องที่สอนให้แต่ละ บุคคลมีการครุ่นคิดน้อยซึ่งจะส่งผลให้พวกเขามีการให้อภัยมากยิ่งขึ้น จึงสรุปว่า การครุ่นคิดมี ความสัมพันธ์ทางลบกับการให้อภัย การมีความครุ่นคิดน้อยนำไปสู่การให้อภัยมากขึ้น ดังนั้น ควรจะมีการส่งเสริมให้นักเรียนมีการสลายการครุ่นคิดต่อเหตุการณ์ทางลบ ด้วยวิธีการ ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการให้อภัยได้ง่ายยิ่งขึ้น

การนับถือศาสนาส่งผลต่อการให้อภัยอย่างมีนัยสำคัญและมีอิทธิพลเชิงลบนั่นคือ ผู้ที่มีการนับถือศาสนาจะมีการให้อภัยน้อย ส่วนผู้ที่มีการนับถือศาสนาน้อยจะมีการให้อภัยมาก อาจเป็นเพราะว่า การที่ศาสนาส่งเสริมอิทธิพลทางลบต่อการให้อภัย อาจเนื่องมาจาก นักเรียนในปัจจุบันมีแนวโน้มห่างเหินจากศาสนา สอดคล้องกับการศึกษาของศุภวิทย์ กรุงเทพมหานคร ได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลในเรื่องเจาะใจวัยรุ่นผ่านผลโพลล์ เพื่อรับทราบ สถานการณ์เกี่ยวกับปัญหา ความทุกข์ และทางออก ผลสำรวจแสดงให้เห็นว่าวัยรุ่นไทยในปัจจุบันห่างไกลศาสนา จากผลการสำรวจชี้ให้เห็นว่าศาสนาไม่ได้มีบทบาทเป็นที่พึ่งของ วัยรุ่นอย่างที่เคยจะเป็น โดยมีบทบาทน้อยกว่าอินเทอร์เน็ต ทั้งที่วัยรุ่นส่วนใหญ่ยังคงเชื่อว่า หลักคำสอนของศาสนาจะเป็นทางออกในการแก้ปัญหาความทุกข์ของพวกเขาได้แต่การ ที่วัยรุ่นไม่สามารถใช้ศาสนาเป็นที่พึ่งในยามมีความทุกข์เป็นเพราะขาดความรู้ความเข้าใจ ในหลักคำสอนของศาสนาอย่างถูกต้องเพียงพอที่จะนำไปใช้แก้ปัญหาของตัวเอง เนื่องจาก ขาดการชี้แนะและปลูกฝังจากผู้ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ วัยรุ่นบางส่วนยังเห็นว่าหลักคำสอน

ของศาสนาที่เผยแพร่อยู่ทุกวันนี้ไม่ตรงกับปัญหาของพวกเขา เข้าใจยาก และเน้นแต่เรื่องชาตินี้ชาติหน้าซึ่งไกลตัวเกินไป และจากรายงานสถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชน (2552) ประเด็นเรื่องพฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่น ในปี พ.ศ.2552 เด็กไทยมีแนวโน้มห่างเหินจากสถาบันศาสนามากขึ้น จากการสำรวจพบว่า เด็กวัยรุ่นร้อยละ 45 ไม่ทำบุญตักบาตร และร้อยละ 65 ไม่เคยไปฟังเทศน์เลยในรอบ 1 เดือน แต่กลับเลือกใช้ชีวิตตามห้างสรรพสินค้า ดูภาพยนตร์ คุยโทรศัพท์ส่งข้อความทางมือถือ หรือเล่นอินเทอร์เน็ตเพื่อการพูดคุยและความบันเทิงมากกว่าและการศึกษาของสมพงษ์ จิตระดับ (2552) คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาในงานวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnographic study) ภายใต้อำนาจ "เด็กไทยพันธุ์ใหม่ในกระแสวัตถุนิยม ยาเสพติด เพศเสรี" พบว่าเด็กไทยพันธุ์ใหม่ไม่เคยพูดเรื่องศาสนา ไม่เชื่อเรื่องบาปบุญคุณโทษ ไม่ใส่ใจการทำบุญ ห่างเหินวิถีชีวิตดั้งเดิมอย่างสิ้นเชิง และอาจเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนกลาง คืออายุระหว่าง 16-17 ปี ความสามารถในการเข้าใจและปลูกฝังในเรื่องที่เป็นนามธรรมอาจยังไม่สมบูรณ์ เช่น คุณธรรม จริยธรรม ศาสนา ค่านิยมทางสังคม ค่านิยมทางเพศ (วิโรจน์ อารีกุล, 2554) และจากทฤษฎีการพัฒนาของ Ego : Ego Development Theory (นพมาศ อึ้งพระ(ธีรเวคิน), 2546, หน้า 140) พัฒนาการขั้นที่ 5 วัยรุ่น ความมีเอกลักษณ์ แยกกับ ความสับสนในบทบาท วิกฤตทางเอกลักษณ์ (identity crisis) ที่เกิดขึ้นกับวัยรุ่นเกิดจากการมีความสับสนทางบทบาท (Role confusion) เกี่ยวกับความไม่รู้ว่าตนเองเป็นใคร และไม่รู้ว่าโตขึ้นจะเป็นอย่างไร สำหรับเด็กวัยรุ่นหลายคน ช่วงวัยรุ่นเป็นช่วงที่รู้สำนึกในตัวเองที่คิดเคี้ยว เพราะมีความตื่นตัวของแรงขับทางเพศ และร่างกายก็เติบโตอย่างรวดเร็ว พวกเขาจึงอาจมีความไม่แน่ใจ และรู้สึกอับอายต่อสิ่งที่พวกเขามั่นใจว่าตัวเองเป็นอยู่และอาจจะเป็นในอนาคต ความสับสนดังกล่าว เป็นผลพวงมาจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทางการเมือง วัฒนธรรมและทางเทคโนโลยี ซึ่งทำให้ไม่เชื่อถือค่านิยมที่มีอยู่เพราะมันใช้ไม่ได้ อีกต่อไป นอกจากนี้อาจเชื่อมโยงกับชนรุ่นก่อน ซึ่งไม่แน่ใจในค่านิยมตนเองหลายประการ ทำให้ไม่สามารถสอนลูกได้อย่างถูกต้อง วัยรุ่นที่แก้ปัญหาวิกฤตทางเอกลักษณ์ไม่ได้จะพัฒนาเอกลักษณ์เชิงลบ (Negative identity) ซึ่งพวกเขาจะเหยียดหยามและแสดงท่าทีที่มองโลกในแง่ร้ายต่อบทบาทที่สังคมมอบให้ และต่อสิ่งที่สังคมคิดว่าดี จากวิกฤตทางเอกลักษณ์ดังกล่าว อาจทำให้วัยรุ่นห่างไกลจากศาสนา และไม่ยึดถือศาสนาเป็นที่พึ่งทางจิตใจ ซึ่งผลดังกล่าวไม่สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา ที่พบว่า การนับถือศาสนาส่งผลต่อการให้อภัยทางบวก เช่น Enright, Santos, and Al-Mabuk (1989) Gorsuch and Hao (1993) McCullough and Worthington (1999)

การนับถือศาสนาส่งผลทางอ้อมผ่านการครุ่นคิดอย่างมีนัยสำคัญ และมีผลเชิงบวก นั่นคือ ผู้ที่มีการนับถือศาสนาจะมีการครุ่นคิดมาก ส่วนผู้ที่มีการนับถือศาสนาน้อยจะมีการครุ่นคิดน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าวัยรุ่นมีความห่างไกลจากศาสนา ซึ่งจากผลสำรวจของศูนย์วิจัยกรุงเทพโพลส์ได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลเพื่อรับทราบสถานการณ์เกี่ยวกับ ปัญหา ความทุกข์ และทางออก ผลสำรวจแสดงให้เห็นว่าวัยรุ่นไทยในปัจจุบันห่างไกลศาสนา โดยศาสนาไม่ได้มีบทบาทเป็นที่พึ่งของวัยรุ่นอย่างที่ควรจะเป็น การที่วัยรุ่นไม่สามารถใช้ศาสนาเป็นที่พึ่งในยามมีความทุกข์เป็นเพราะขาดความรู้ความเข้าใจหลักคำสอนของศาสนาอย่างถูกต้องเพียงพอที่จะนำไปใช้แก้ปัญหาของตัวเอง เนื่องจากขาดการชี้แนะและปลูกฝังจากผู้ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ วัยรุ่นบางส่วนยังเห็นว่าหลักคำสอนของศาสนาที่เผยแพร่อยู่ทุกวันนี้ไม่ตรงกับปัญหาของพวกเขา เข้าใจยาก และเน้นแต่เรื่องชาติหน้า ชาติหน้าซึ่งไกลตัวเกินไป ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา ดังเช่น Scott L.Moeschherger; David N. and Dixon; Ulrke Niens and Ed Cairns (2005) พบว่า ตัวแปรการนับถือศาสนา มีอิทธิพลทางอ้อมเชิงบวก ผ่านการสลายการครุ่นคิด (Dissipation-Rumination) ไปยังการให้อภัย

ส่วนการเห็นใจเข้าใจผู้อื่นไม่ส่งผลต่อการให้อภัยอาจเนื่องจากว่า บุคคลที่มากกระทำให้นักเรียนเจ็บปวดกายและใจ อาจเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างห่างไกลกับนักเรียน แต่ถ้าเป็นบุคคลที่ใกล้ชิด เช่น คนรัก บุคคลในครอบครัว การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น น่าจะส่งผลต่อการให้อภัยได้ง่ายและมากกว่าและอาจเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนกลาง คืออายุระหว่าง 16-17 ปี ความสามารถในการเข้าใจและปลูกฝังในเรื่องที่เป็นนามธรรมอาจยังไม่สมบูรณ์ เช่น คุณธรรม จริยธรรม ศาสนา ค่านิยมทางสังคม ค่านิยมทางเพศ (วิโรจน์ อารีย์กุล, 2554) ดังนั้นอาจจะมีการเห็นใจเข้าใจผู้อื่นได้ยังไม่ดีเท่าใดนัก

การขอโทษไม่ส่งผลต่อการให้อภัยอาจเนื่องจากว่า อาจเป็นการขอโทษที่แสดงออกด้วยความไม่จริงใจ นักเรียนอาจคิดว่าเป็นการแสดงออกเพื่อกลบเกลื่อนความผิด เป็นมารยาททางสังคมที่แสดงออกมาหรือเป็นการชดใช้ที่ยังไม่เพียงพอต่อสิ่งที่เกิดขึ้น

2.2 ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรระดับสาขาวิชาคือ บรรยายากการเรียนการสอนส่งผลต่อการให้อภัยของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญ และมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวก หมายความว่า ครูมีการจัดบรรยายากการเรียนการสอนทั้งกายภาพและจิตใจมากจะส่งผลให้นักเรียนมีการให้อภัยสูง สอดคล้องกับการศึกษาของสลิลลา แสงมณี (2539) ศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อระดับพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนเทศบาล จังหวัดชลบุรี และโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา พบว่าตัวแปรด้านการ

จัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียน การจัดบรรยากาศในโรงเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน สามารถพยากรณ์พัฒนาการทางจริยธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจรรยา ศรีบัวนำ (2550) ศึกษาการพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร พบว่าปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน ประกอบด้วย กิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร การดูแลเอาใจใส่ของครู ความสัมพันธ์กับเพื่อน และการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนมีอิทธิพลต่อคุณธรรมของนักเรียน สำหรับอิทธิพลทางอ้อมพบว่า ไม่มีตัวแปรใดส่งอิทธิพลทางอ้อมต่อการให้อภัยของนักเรียนผ่านบรรยากาศการเรียนการสอน

การที่ตัวแปรพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของครู การนับถือศาสนาของครู และลักษณะทางชีวสังคมของครู ไม่ส่งผลทางตรงและทางอ้อมต่อการให้อภัย อาจเป็นเพราะว่าบุคลิกภาพของนักเรียนสายอาชีพ ประเภทช่างอุตสาหกรรม (รุ่งทิวา เสาร์สิงห์ และทักษิณา เครือหงส์, 2537) ให้ความสำคัญแก่เพื่อนมากกว่าครู พ่อแม่ หรือผู้ปกครอง คือ ถ้ากลุ่มเพื่อนทำอะไรมีการทำตามกัน หากใครไม่ทำตามจะไม่มีเพื่อนคบหา การจะอยู่ในกลุ่มได้ต้องทำตามมติส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะดีหรือไม่ดีจะเป็นเรื่องถูกหรือผิดก็ตาม หากใครไม่ทำตามจะไม่มีเพื่อนคบหา ถือเป็นศักดิ์ศรีเป็นสิ่งสำคัญโดยเฉพาะศักดิ์ศรีของแผนกหรือสถาบัน ซึ่งปัญหาการขัดแย้งเหล่านี้เป็นสาเหตุหนึ่งของการยกพวกตีกัน เมื่อมีสิ่งมากระทบกระเทือนจิตใจมักแสดงออกทางอารมณ์ด้วยความรุนแรงก้าวร้าว และจากการที่นักเรียนมีการเลียนแบบพฤติกรรมก้าวร้าวจากรุ่นพี่มากกว่าที่จะเลียนแบบพฤติกรรมที่ดีงามของครูนั้น จากทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม พัฒนาโดย Albert Bandura, 1986 (ระพีพันธ์ ฉายวิมล, 2552, หน้า 7-8) การเรียนรู้ส่วนใหญ่ของบุคคลเกิดจากการสังเกตตัวแบบโดยลักษณะของตัวแบบที่จะถ่ายทอดทั้งความคิด และการแสดงออกได้ไปในโอกาสเดียวกัน และบุคคลรับรู้สภาพการณ์ต่าง ๆ ของสังคมเป็นลักษณะการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์การสังเกตเห็นพฤติกรรมของบุคคลอื่น โดยที่บุคคลนั้นไม่จำเป็นต้องมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งนั้น ๆ และการสังเกตตัวแบบมีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล 3 ประการ คือ ช่วยในการสร้างพฤติกรรมใหม่ ช่วยส่งเสริมพฤติกรรมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น และช่วยยับยั้งการเกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ นอกจากนี้แล้วยังมีสภาพที่ทำให้เกิดความก้าวร้าว (นพมาศ อึ้งพระ (ธีรเวคิน), 2546, หน้า 350) คือ 1) การเสริมแรง เกิดขึ้นเมื่อมีการส่งเสริมให้ก้าวร้าวโดยการยกย่อง หรือให้กำลังใจเวลาที่มีความก้าวร้าว หรือการกระทำที่ก้าวร้าวทำให้เกิดผลดี 2) การเลียนแบบ การเห็นตัวอย่างที่ก้าวร้าวโดยเฉพาะคนที่ตนเองชื่นชอบจะทำให้ทำตามได้ 3) ปทัสถานแห่งการเสนอสนอง (norm of reciprocity) เช่น สังคมมีความเชื่อว่าคนต้องชำระ ตาต่อตา ฟันต่อฟัน เมื่อเขาทำร้ายมาเราต้องทำร้ายตอบ ปทัสถานดังกล่าว

ส่งเสริมให้เกิดความก้าวร้าว และนอกจากนี้แบนดูรา (Bandura, 1977, pp. 49-51) ได้กล่าวไว้ว่า ด้วยสภาพความเป็นจริงทางสังคมปัจจุบันมีสถานะความตึงเครียดสูง อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางวัตถุ มาตรฐานคุณภาพชีวิตที่ต่ำลง สถานะทางเศรษฐกิจถดถอยอย่างรุนแรง และเร่งรีบทำให้สถาบันระดับครอบครัวที่เป็นตัวแบบใกล้ชิดด้วยรุ่นมากที่สุดได้ลดภาระของตนเองลง โดยผลักรูปการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นการยากที่ตัวแบบจริงในสถาบันการศึกษาจะสามารถอบรมการเป็นแบบอย่างและเป็นแรงเสริมที่ดีเพื่อจะนำไปสู่การเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ โดยปราศจากพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความรุนแรง เนื่องจากจำนวนระหว่างนักเรียนกับครูในสถาบันการศึกษาแตกต่างกันมากทำให้ไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึง รวมทั้งบุคลากรในสถาบันการศึกษาไม่สามารถเป็นตัวแบบที่ดีให้นักเรียนได้ โดยมีกละเลยการอบรมความประพฤติต่าง ๆ และมุ่งความสนใจไปที่การเรียนการสอนภายในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว นอกจากนั้นการกระทำบางอย่างที่อาจเป็นแรงผลักดันหรือส่งเสริมให้นักเรียนขาดความสนใจในการศึกษาเกิดทัศนคติในทางลบรู้สึกเป็นปรีดิ์กับสถาบันการศึกษา

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากผลการวิจัย พบว่า การนับถือศาสนาส่งผลทางลบต่อการให้อภัย ดังนั้นควรมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจหลักคำสอนของศาสนาอย่างถูกต้องเพียงพอที่จะนำไปใช้ในการให้อภัยมากยิ่งขึ้น
2. จากผลการวิจัย พบว่า บุคลิกภาพด้านความน่าชื่นชมส่งผลต่อการให้อภัย ดังนั้นควรมีการเสริมสร้างและพัฒนาบุคลิกภาพด้านนี้ให้มากยิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มจิตการให้อภัยในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา
3. จากผลการวิจัย พบว่า การครุ่นคิดส่งผลทางลบต่อการให้อภัย ดังนั้นควรมีการส่งเสริมให้นักเรียนมีการสลายการครุ่นคิดต่อเหตุการณ์ทางลบ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการให้อภัยได้ง่ายยิ่งขึ้น
4. บรรยากาศการเรียนการสอน ส่งผลต่อการให้อภัยของนักเรียนครูอาจารย์เป็นบุคคลสำคัญที่มีหน้าที่ปลูกฝังคุณธรรมต่าง ๆ แก่นักเรียนและนักศึกษาตลอดจนการทำตนเป็นแบบอย่างเมื่อมีผู้ล่วงละเมิดตน การที่นักเรียนอาชีวศึกษาไทยจะสามารถแก้ไขข้อขัดแย้งระหว่างบุคคล หรือระหว่างกลุ่มนักเรียนต่างสถาบัน ย่อมขึ้นอยู่กับบรรยากาศการเรียนการสอนในโรงเรียน ที่ครูร่วมกันสร้างขึ้น ดังนั้นผู้บริหารควรมีนโยบายที่จะส่งเสริม

และสนับสนุนให้ครูผู้สอนจัดบรรยากาศการเรียนการสอนทั้งทางกายภาพและจิตใจ เพื่อพัฒนาจิตการให้อภัยของนักเรียนให้มากยิ่งขึ้น

5. ควรมีการจัดโปรแกรมสร้างเสริมการให้อภัยแก่นักเรียนที่เน้นการพัฒนาบุคลิกภาพด้านความน่าชื่นชม การปล่อยวางต่อการครุ่นคิดเมื่อมีเหตุการณ์ทางลบให้น้อยลง อันจะนำไปสู่การให้อภัยกันมากยิ่งขึ้น ลดข้อขัดแย้งต่างที่เกิดขึ้นในสังคมได้

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. การพัฒนาเครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ตัวแปรบางตัวนำเครื่องมือมาจากต่างประเทศ ถึงแม้จะมีคุณภาพทั้งด้านความเที่ยงและความตรงสูง แต่ควรมีการปรับข้อคำถามให้สอดคล้องกับบริบทและวัฒนธรรมของสังคมไทย ซึ่งอาจจะดีกว่าการนำเครื่องมือจากบริบทสังคมอื่นมาใช้โดยตรง

2. ควรมีการนำตัวแปรอื่น ๆ เข้ามาศึกษาเพิ่ม เช่น ด้านลักษณะทางชีวสังคม (เพศ ผลการเรียนรู้) การอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครอง สภาพครอบครัว รวมทั้งตัวแปรบุคลิกภาพด้านอื่นๆ

3. ควรศึกษาในกลุ่มตัวอย่างอื่น เช่น ระดับอุดมศึกษา และเปรียบเทียบระหว่างเพศชายและหญิง

4. ควรมีการศึกษาเพิ่มในระดับผู้บริหาร เนื่องจากนโยบายและวัฒนธรรมองค์กรอาจส่งผลต่อการให้อภัย

5. เนื่องจากในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้ด้านการลดการแก้แค้นและหลีกเลี่ยง เนื่องจากมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งเป็นด้านที่นิยมใช้กันอยู่มาก และมีบริบทที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา แต่ไม่ได้นำด้านการสร้างเสริมไมตรีจิต มิตรภาพมาใช้ ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไป ควรนำด้านนี้มาศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2523). “แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย” การประชุมทางวิชาการเกี่ยวกับจริยธรรมไทย 22-27 มกราคม 2523. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

จรัญ ศรีบัวนา. (2550). การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยการศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ดุงเดือน พันธมนาวิน. (2551). การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับ **คุณธรรมและจริยธรรม ในประเทศไทยและต่างประเทศ**. กรุงเทพฯ: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- นพมาศ อึ้งพระ(ธีรเวคิน). (2546). **ทฤษฎีบุคลิกภาพและการปรับตัว**. (พิมพ์ครั้งที่ 3 ปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ระพินทร์ ฉายวิมล (2552). **เอกสารการสอนทฤษฎีบุคลิกภาพ**. ชลบุรี: ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาประยุกต์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- รุ่งทิพา เสาร์สิงห์ และทักษิณา เครือหงส์. (2537). กรณีศึกษาบุคลิกภาพและพฤติกรรมของผู้เรียนสายอาชีพ. **วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา**. 12, 19-23.
- วีโรจน์ อารีย์กุล. (2554). **บทความสำหรับพ่อแม่: พัฒนาการทางด้านสังคมจิตวิทยาของวัยรุ่น (Psychosocial Development In Adolescent)**. สืบค้นจาก http://www.teenrama.com/dad_mam/old_dad_mam24.htm. 16 กันยายน 2554.
- สงวน ลีโทสวัสดิ์.(2528). **การสร้างแบบทดสอบวัดจริยธรรมด้านความเมตตากรุณา**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สลิลลา แสงมณี. (2539). **องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อระดับพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนเทศบาลจังหวัดชลบุรี และโรงเรียนสังกัดเมืองพัทยา**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาประถมศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมพงษ์ จิตระดับ. (2552). **การประเมินผลของการนำหลักสูตรและการวางแผนท้องถิ่น เพื่อเด็กและเยาวชนไปทดลองใช้ใน 6 จังหวัดภาคเหนือ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.).
- องค์กรพัฒนาเอกชน. (2552). **พฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่น**. สืบค้นจาก <http://www.surin.m-society.go.th>. 16 กันยายน 2554.
- อนุศักดิ์ จินดา. (2548). **ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเชิงจริยธรรมชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดสระบุรี**. ปริญญาโทการศึกษามหาบัณฑิต (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- Bandura, A. (1977). **Social learning analysis of aggression**. In *analysis of delinquency and Aggression*. New York: The Renold Press.

- Berry, J.W., Worthington, E. L. Jr., Parrott, L.III, O'Connor, L., & Wade, N. G. (2001) Dispositional forgiveness: Construction validity and development of the Transgression Narrative Test of Forgiveness (TNTF). **Personality and Social Psychology Bulletin**. 27, 1277-1290.
- Enright, R. D., & Nort, J. (Eds.). (1998). **Exploring forgiveness**. Madison: University of Wisconsin Press.
- Enright, R.D., Santos, M. J. & Al-Mabuk, R. (1989). The adolescent as forgiver. **Journal of Adolescence**. 12, 95-110.
- Gorsuch, R.L., & Hao, J.Y. (1993). Forgiveness: An exploratory factor analysis and its Relationships to Religious variable. **Review of Religious Research**. 34(4), 333-347.
- Koutsos, P., Wertheim, E.H., & Kornblum, J. (2007). Paths to interpersonal forgiveness: The roles of Personality, disposition to forgive and contextual factors in predicting Forgiveness following A Specific offence. **Personality and Individual Differences**. 44, 337-348.
- Lisa K. Hogson & Eleanor H. Wertheim. (2007). Does good emotion management aid forgiving? Multiple Dimensions of empathy, emotion management and forgiveness of self and others. **Journal of Social and Personal Relationship**, 24(6), 931-946.
- Lisa M. Edwards, Regina H. Lapp-Rinckle, Jeana L. Magyar-Moe, Jason D. Rehfeldt, Jamie A. Ryder, Jill C. Brown, and Shane J. Lopez. (2002). A Positive Relationship Between Religious Faith and Forgiveness: Faith in the Absence of Data?. **Pastoral Psychology**. 50(3), 147-152.
- McCullough, M. E., Bellah, C. G., Kilpatrick, S. D., & Johnson, J. L. (2001). Vengefulness: Relationship With Forgiveness, rumination, well-being, and the big five. **Personality and Social Psychology, Bulletin**. 27, 601-610.
- McCullough, M. E., Bono, G., & Root, L. M., (2007). Rumination Emotion and Forgiveness: Three Longitudinal Studies. **Journal of Personality and Social Psychology**. 92, 490-505.

- McCullough, M. E., Sandage, S.J., & Worthington, E. L., Jr. (1997). **To forgive is human**. Downers Grove, IL: InterVasity.
- McCullough, M., & Hoyt, W.T. (2002). Transgression-related motivational dispositions: Personality Substrates of forgiveness and their link to the big five. **Personality and Social Psychology Bulletin**. 28, 1556-1573.
- McCullough, M.E., & Worthington, E.L., Jr. (1999). Religion and the forgiving personality. **Journal of Personality**. 67, 1141-1164.
- McCullough, M.E., Rachal, K. C., Sandage, S.J., Worthington, E. L., Jr., Brown, S.W., & Hight, T. L. (1998). Interpersonal forgiveness in close relationships II: Theoretical Elaboration and Measurement. **Journal of Personality and Social Psychology**. 75, 1586-1603.
- McCullough, M.E., Worthington, E. L., Jr., & Rachal, K. C. (1997). Interpersonal forgiveness In close Relationships. **Journal of Personality and Social Psychology**. 73, 321-336.
- McCullough, M.E; Root, M. L; and Cohen, A.C., (2006). Writing About the Benefits of an Interpersonal Transgression Facilitates Forgiveness. **Journal Of Consulting And Clinical Psychology**. 74(5), 887-897.
- Roman David & Susanne, Y. P. Choi. (2006). Forgiveness and Transitional Justice in the Czech Republic. **Journal of Conflict Resolution**. 50(3), 339-367.
- Scott L. Moeschberger ; David N. and Dixon; Ulrike Niens and Ed Cairns. (2005). Forgiveness in Northern Ireland: A Model for Peace in the midst of the “Troubles”. **Journal of Peace Psychology**. 11(2), 199-214.
- Stephanie Chairamello, Maria Teresa Muoz Sastre, Etienne Mullet. (2008). Seeking forgiveness: Factor Structure and relationships with personality and forgivingness. **Personality and Individual Differences**. 45, 383–388.
- Worthington, E. L., Jr. (1998). **Dimension of forgiveness: Psychological research and theological Perspectives**. Philadelphia: Templeton.

Yamhure -Thompson, L., & Snyder, C. R. (2003). **Measuring Forgiveness**.
Washington: American Psychological Association.